

Janusz GIERSZEWSKI

Uniwersytet Pomorski w Słupsku

janusz.gierszewski@upsl.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0002-8420-7900>

Wojciech PIESTRZYŃSKI

Uniwersytet Pomorski w Słupsku

wojterapia@wp.pl

<https://orcid.org/0000-0002-0435-4557>

Patryk TOMASZEWSKI

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

patrykt@umk.pl

<https://orcid.org/0000-0002-2333-9256>

<https://doi.org/10.34739/dsd.2024.02.07>

POTRZEBA BEZPIECZEŃSTWA W OPINIACH STUDENTÓW Z POLSKI I SŁOWACJI

ABSTRAKT: Celem niniejszego badania było porównanie poziomu zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa, oceny ładu społecznego oraz postawy rozczarowania życiem wśród studentów z Polski i Słowacji. Badanie przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego, obejmując próbę 485 studentów w wieku 19–30 lat, w tym 325 z Polski i 160 ze Słowacji. Wyniki zostały poddane analizie statystycznej za pomocą testów ANOVA, chi-kwadrat i post hoc Tukey HSD w celu identyfikacji różnic między grupami. Wyniki wskazują, że studenci z Polski, zarówno mężczyźni, jak i kobiety, odczuwają wyższy poziom zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa niż ich rówieśnicy ze Słowacji. Istotne różnice zaobserwowano wśród mężczyzn ze Słowacji, którzy wykazywali znacznie niższe poczucie bezpieczeństwa. Ponadto studenci w obu krajach wysoko cenią sobie ład społeczny, jednak analiza wykazała, że kobiety ze Słowacji wyrażają najsilniejsze uznanie dla wartości ładu społecznego. W kwestii postawy rozczarowania życiem, studenci ze Słowacji, zwłaszcza mężczyźni, wykazywali wyższy poziom rozczarowania w porównaniu do studentów z Polski. Na podstawie wyników stwierdzono, że istnieją istotne różnice między studentami z Polski i Słowacji w zakresie zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa oraz poziomu rozczarowania życiem, natomiast ład społeczny jest wysoko ceniony w obu krajach. Wyniki sugerują, że kontekst kulturowy i społeczno-ekonomiczny może odgrywać znaczącą rolę w kształtowaniu poczucia bezpieczeństwa i postaw studentów wobec życia. Badanie dostarcza podstaw do dalszych badań nad różnicami w percepcji bezpieczeństwa i jakości życia studentów w różnych krajach.

SŁOWA KLUCZOWE: bezpieczeństwo studentów, ład społeczny, rozczarowanie życiem, zaspokojenie potrzeb, dobrostan

---

THE NEED FOR SAFETY IN THE OPINIONS OF STUDENTS FROM POLAND AND SLOVAKIA

ABSTRACT: The aim of this study was to compare the level of satisfaction of security needs, the assessment of social order, and the attitude of life dissatisfaction among students from Poland and Slovakia. The study was conducted using the diagnostic survey method, involving a sample of 485 students aged 19–30, including 325 from Poland and 160 from Slovakia. The results were subjected to statistical analysis using ANOVA, chi-square, and post hoc Tukey HSD tests to identify differences between the groups. The results indicate that Polish students, both male and female, experience a higher level of security satisfaction than their peers from Slovakia. Significant differences were observed among Slovak males, who exhibited a notably lower sense of security. Furthermore, students in both countries highly value social order, but the analysis showed

that Slovak women express the strongest appreciation for the value of social order. Regarding life dissatisfaction, Slovak students, especially males, demonstrated higher levels of dissatisfaction compared to Polish students. Based on the findings, there are significant differences between students from Poland and Slovakia in terms of security satisfaction and life dissatisfaction, while social order is highly valued in both countries. The results suggest that cultural and socio-economic contexts may play an important role in shaping students' sense of security and attitudes towards life. The study provides a basis for further research on differences in the perception of security and quality of life among students in different countries.

KEYWORDS: student security, social order, life dissatisfaction, satisfying needs, welfare

WPROWADZENIE

Poczucie bezpieczeństwa stanowi ważny element w prawidłowym rozwoju osobowym jednostki, wpływając na stabilność emocjonalną oraz codzienne funkcjonowanie. Bezpieczeństwo, zarówno w wymiarze obiektywnym, jak i subiektywnym jest jedną z podstawowych potrzeb człowieka, co zostało szeroko opisane w psychologii, zwłaszcza w teorii hierarchii potrzeb Masłowa¹. W jego piramidzie potrzeba bezpieczeństwa zajmuje drugie miejsce, zaraz po potrzebach fizjologicznych, co wskazuje na jej fundamentalną rolę w życiu każdej osoby. Zaspokojenie tej potrzeby pozwala jednostce skupić się na wyższych celach, takich jak przynależność, uznanie czy samorealizacja. Tematyka dotycząca bezpieczeństwa ma jednak charakter wielopłaszczyznowy oraz interdyscyplinarny². W związku z tym na przestrzeni lat naukowcy zwracali uwagę na różnorodne aspekty związane z poczuciem bezpieczeństwa, badając wpływ czynników zewnętrznych, takich jak miejsce zamieszkania, status ekonomiczny oraz wewnętrznych, w tym stan emocjonalny i zdrowie jednostki. W szerokim ujęciu definicyjnym Waldemar Kitler bezpieczeństwo określa „jako wewnętrzną ufność, spokój ducha i pewność właściwie lub fałszywie uzasadnioną w okolicznościach budzących podstawy do obaw”³. Termin bezpieczeństwo jest stosowany jednak na różne sposoby w różnych kontekstach⁴. Dlatego kategoria bezpieczeństwa ma wiele definicji⁵. Na potrzeby badań przyjęto, że bezpieczeństwo to: „Potrzeba stabilizacji, opieki, uwolnienia od strachu, lęku, chaosu, przestrzegania prawa, porządku czy oparcia w drugim, bliskim człowieku, należy do priorytetów większości społeczeństw żyjących na przełomie XX i XXI wieku”⁶. To potrzeba stabilizacji, uwolnienia od lęku, strachu oraz chaosu turbulentnego świata, a także oparcia

¹ A. Masłowa, *Motywacja i osobowość*, Warszawa 2009, s. 66.

² S. Grzesiak, E. Mituła-Grzesiak, *Bezpieczeństwo społeczne i personalne obywateli w kontekście zagrożenia przestępczością w Polsce. Kreowanie bezpiecznych przestrzeni inkluzywnych*, „The Prison Systems Review” 2022, 116, s. 69.

³ W. Kitler, *Bezpieczeństwo wewnętrzne w świetle współczesnych wyzwań teorii i praktyki problemu*, „Wiedza Obronna” 2023, 282 (1), s. 119, 117-148.

⁴ C.A. Meerts, *Security: Concepts and Definitions*, [w:] *Encyclopedia of Security and Emergency Management*, L.R. Shapiro, M.-H. Maras (red.), Springer Cham 2018, s. 1-3; J. Stańczyk, *Formułowanie kategorii pojęciowej bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Fance, Poznań 2017, s. 7-311.

⁵ P. Siemiątkowski, P. Tomaszewski, *Obszar, problematyka i interdyscyplinarność badań nad bezpieczeństwem w polskim dyskursie naukowym*, [w:] *Współczesne wyzwania polityki bezpieczeństwa państwa*, Z. Polcikiewicz, P. Siemiątkowski, P. Tomaszewski (red.), TNOiK, Toruń 2019, s. 14-17.

⁶ A. Kusztełak, W. Wrześniewski, *Bezpieczeństwo ucznia w aspekcie dydaktyczno-wychowawczej działalności placówki oświatowo-wychowawczej*, [w:] *Aksjologia bezpieczeństwa ucznia w kontekstach dydaktyczno-wychowawczych*, A. Kusztełak, W. Wrześniewski (red.), Poznań 2006, s. 10.

się na normach społecznych i prawnych, które regulują funkcjonowanie społeczeństwa. L. Goździewski proponuje zatem, aby bezpieczeństwo rozumieć „jako stanu umysłu, uzależnionego od zaspokajania potrzeb w różnych wymiarach (materialnym i niematerialnym) oraz w odniesieniu do jednostki lub zbiorowości”⁷.

Z kolei stabilność społeczna oraz przestrzeganie norm prawnych i społecznych, określane jako ład społeczny, często są postrzegane jako fundament poczucia bezpieczeństwa. W uproszczeniu ład społeczny to spokój w stosunkach pomiędzy grupami społecznymi. Wiele badań wskazuje, że ład społeczny, szczególnie rozpatrywany w kontekście młodych dorosłych, takich jak studenci, ma bezpośredni wpływ na ich odczuwanie bezpieczeństwa w ich środowisku wychowawczym⁸. Ład społeczny jest ważnym elementem wpływającym na subiektywne poczucie bezpieczeństwa, ponieważ odzwierciedla stabilność i przewidywalność środowiska, w którym żyje jednostka⁹.

Kolejnym istotnym aspektem badania jest postawa rozczarowania życiem, która może wpływać na percepcję bezpieczeństwa i satysfakcję z życia. Badania nad postawą rozczarowania wskazują, że niskie poczucie zaspokojenia potrzeb oraz brak stabilności mogą prowadzić do frustracji i negatywnych emocji, co z kolei wpływa na obniżenie poziomu satysfakcji z życia¹⁰. W konsekwencji długotrwałe stany lękowe mogą spowodować ciężkie stany depresyjne¹¹. W związku z tym rozczarowanie życiem może być ważnym wskaźnikiem kondycji psychicznej i emocjonalnej młodych dorosłych (studentów), a także odgrywać rolę w postrzeganiu bezpieczeństwa.

Celem artykułu jest komparatystyczne zbadanie różnic w poziomie zaspokojenia potrzeb dających poczucie bezpieczeństwa, wartości ładu społecznego oraz postawy rozczarowania życiem wśród studentów z Polski i Słowacji. Uznano, że zaspokojenie potrzeb dających poczucie bezpieczeństwa (poczucie dobrostanu, bezpieczeństwo ekonomiczne) wpływa na ceniecie przez studentów takiej wartości jak ład społeczny, a poczucie bezpieczeństwa koreluje z poziomem rozczarowania własnym życiem. Autorzy przyjęli, że studenci wysoko cenią sobie ład społeczny oraz wykazują niski poziom rozczarowania własnym życiem.

Zważywszy na podobieństwa kulturowe, doświadczenia historyczne, autorzy postanowili sprawdzić, czy istnieją różnice w postrzeganiu bezpieczeństwa przez studentów z Polski i Słowacji.

PROBLEM BADAWCZY, HIPOTEZY ORAZ METODOLOGIA BADAŃ

⁷ L. Goździewski, *Bezpieczeństwo w ujęciu definicyjnym*, „Journal of Modern Science” 2024, 58(4), s.356.

⁸ Zob. T. Biernat, J. Gierszewski, *Poczucie bezpieczeństwa społecznego w małym środowisku*, Akapit, Toruń 2013.

⁹ Zob. J. Gierszewski, A. Pieczywok, *Społeczny wymiar bezpieczeństwa człowieka*, Difin, Warszawa 2019.

¹⁰ Zob. J. Gierszewski, A. Pieczywok, *Bezpieczeństwo kulturowe człowieka w dobie kryzysu jego tożsamości*, Difin, Warszawa 2022.

¹¹ W. Piestrzyński, D. Sarzała, *Depresyjność osób we wczesnej dorosłości*, „Konińskie Studia Społeczno-Ekonomiczne” 2020, 6 (1), s. 48.

Główny problem badawczy został zdefiniowany przez pytania badawcze: jaki jest poziom zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa w aspekcie ładu społecznego oraz poziomie rozczarowania życiem wśród studentów z Polski i Słowacji?

Zostały także sformułowane problemy szczegółowe, wyrażone poprzez pytania badawcze:

P1: W jakim stopniu studenci z Polski i Słowacji mają zaspokojone potrzeby dające poczucie bezpieczeństwa, z uwzględnieniem różnic między płciami?

P2: W jakim stopniu badani studenci z Polski i Słowacji cenią sobie ład społeczny, z uwzględnieniem różnic płciowych?

P3: Czy są różnice w postawie rozczarowania życiem wśród studentów z Polski i Słowacji, z uwzględnieniem różnic między płciami?

W przyjętej hipotezie głównej wskazuje się, że istnieją istotne różnice w poziomie zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa, ocenie ładu społecznego oraz postawie rozczarowania życiem wśród studentów z Polski i Słowacji.

W hipotezach szczegółowych wskazuje się, że:

H1: Studenci z Polski mają wyższy poziom zaspokojenia potrzeb związanych z bezpieczeństwem niż studenci ze Słowacji.

H2: Studenci z obu państw cenią sobie ład społeczny.

H3: Studenci ze Słowacji charakteryzują się wyższym poziomem rozczarowania życiem w porównaniu do studentów z Polski.

Badania zostały przeprowadzone metodą sondażu diagnostycznego. Wykorzystano technikę ankietową, stosując kwestionariusz, który zawierał pytania zamknięte oraz skalę oceny, zmodyfikowaną skalę Likerta, aby zmierzyć subiektywne postrzeganie bezpieczeństwa, ładu społecznego i rozczarowania życiem.

Badaniem zostali objęci studenci w wieku od 19 do 30 lat, studiujący w różnych instytucjach edukacyjnych w Polsce i na Słowacji. Łączna liczba respondentów wyniosła 485, w tym: 325 studentów z Polski i 160 studentów ze Słowacji.

Próba została dobrana z uwzględnieniem różnych kierunków studiów, co pozwoliło na uzyskanie szerokiego spektrum danych dotyczących respondentów z obydwu państw.

Kwestionariusz ankiety składał się z trzech głównych części, które mierzyły zaspokojenie potrzeb związanych z poczuciem bezpieczeństwa, ocenę ładu społecznego oraz poziom rozczarowania życiem. Do mierzenia tych zmiennych wykorzystano skale. Każda z tych skal miała na celu ilościowe wyrażenie subiektywnych ocen badanych w zakresie wyżej wymienionych zmiennych, umożliwiając późniejszą analizę statystyczną. Skale te pomogły zidentyfikować różnice w percepcji bezpieczeństwa, ładu społecznego oraz poziomu zadowolenia z życia między grupami studentów z Polski i Słowacji.

Badania były prowadzone w środowiskach akademickich, a uczestnicy wypełniali ankiety dobrowolnie i anonimowo. Studenci zostali poinformowani o celach badania oraz o tym, że wyniki zostaną wykorzystane wyłącznie do celów naukowych. Wypełnianie ankiet

odbywało się online, co pozwoliło na szerokie dotarcie do grupy badanych oraz umożliwiło łatwe przetwarzanie danych.

Dane zostały poddane analizie statystycznej przy użyciu kilku technik:

- Zastosowano analizę wariancji (ANOVA) w celu porównania średnich wyników z różnych grup badanych (Polska vs. Słowacja, mężczyźni vs. kobiety) i identyfikacji istotnych różnic między nimi.
- Test chi-kwadrat pozwolił na zbadanie zależności między zmiennymi demograficznymi a postrzeganiem zaspokojenia potrzeb bezpieczeństwa, ładu społecznego i rozczarowania życiem.
- Test Tukeya HSD został użyty w celu dokładniejszego porównania grup i identyfikacji szczegółowych różnic między studentami z Polski i Słowacji.

Analiza statystyczna pozwoliła na zweryfikowanie hipotez oraz na szczegółowe zrozumienie różnic w poziomie zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa, ładu społecznego i satysfakcji z życia w obu państwach.

Zaprezentowane badania stanowią podstawę do prowadzenia za pomocą sprawdzonych przez autorów narzędzi dalszych badań¹². Ponadto, choć próba obejmowała studentów z różnych uczelni, nie można wykluczyć wpływu specyficznych warunków lokalnych na wyniki, co może wymagać dalszych badań na większej próbie oraz uwzględnienia indywidualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej studentów.

Badania przeprowadzono w okresie od lutego 2022 roku do czerwca 2023 roku.

ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ

a) POZIOM ZASPOKOJENIA POTRZEBY BEZPIECZEŃSTWA

Zestawienie danych prezentowane jest w tabeli 1A, która przedstawia stopień zaspokojenia potrzeb dających przekonanie o bezpieczeństwie.

Tabela 1A. Stopień zaspokojenia przez studentów potrzeby bezpieczeństwa (podział według płci)

Badana grupa	N	Zdecydowanie nie N/%	Nie N/%	Ani tak, ani nie N/%	Tak N/%	Zdecydowanie tak N/%
Mężczyźni (Polska)	125	3/2.40	5/4.00	20/16.00	72/57.60	25/20.00
Mężczyźni (Słowacja)	80	6/7.50	35/43.75	0/0.00	30/37.50	9/11.25
Kobiety (Polska)	200	8/16.00	19/9.5	33/16.50	105/52.50	35/17.50
Kobiety (Słowacja)	80	5/6.25	26/32.50	1/1.25	36/45.00	12/15.00
Łącznie	485	22/4.53	85/17.53	54/11.13	243/50.11	81/16.70

Źródło: Opracowanie własne.

¹² J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 1999, s. 40.

Dane zaprezentowane w tabeli 1A przedstawiają stopień zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa przez studentów z Polski i Słowacji, rozdzielonych według płci. Większość studentów z Polski czuje, że ich potrzeba bezpieczeństwa jest dobrze zaspokojona – aż 57,6% odpowiedziało „tak”, a 20% „zdecydowanie tak”. Tylko 6,4% mężczyzn stwierdziło, że ich potrzeby bezpieczeństwa nie są zaspokojone. Ponad 50% studentów ze Słowacji wyraziło negatywne odczucia, wskazując na odpowiedzi „nie” i „zdecydowanie nie”. Natomiast tylko 11,25% zdecydowanie potwierdziło, że ich potrzeby bezpieczeństwa są w pełni zaspokojone.

Podobnie jak w przypadku mężczyzn z Polski, ponad połowa studentek czuła, że ich potrzeba bezpieczeństwa jest zaspokojona – 52,5% odpowiedziało „tak”, a 17,5% „zdecydowanie tak”. Tylko niewielka liczba kobiet odczuwa brak bezpieczeństwa.

Podobnie jak w przypadku mężczyzn ze Słowacji, odsetek osób niezadowolonych z zaspokojenia potrzeb bezpieczeństwa jest wyższy niż w Polsce – 38,75% wyraziło negatywne opinie („nie” i „zdecydowanie nie”). Mimo to 45% studentek oceniło, że ich potrzeba bezpieczeństwa jest zaspokojona, a 15% wskazało na „zdecydowanie tak”.

W celu weryfikacji hipotezy nr 1, która zakłada, że studenci z Polski mają wyższy poziom zaspokojenia potrzeby związanej z bezpieczeństwem niż studenci ze Słowacji, przeprowadzono analizę wariancji (ANOVA) oraz test post hoc Tukey HSD. Wyniki przedstawione w tabeli 1B dostarczają statystycznych dowodów na istnienie różnic między poszczególnymi grupami studentów.

Tabela 1B. Statystyki opisowe, wyniki analizy wariancji, test post hoc Tukey – dla zmiennej: zaspokojenie przez studentów potrzeb dających przekonanie o bezpieczeństwie

Grupa* ¹³	N	Min.	Max.	M	SD
A	125	1	5	3.8880	0.8540
B	80	1	5	3.0125	1.2578
C	200	1	5	3.7000	0.9978
D	80	1	5	3.2875	1.2548
Razem	485	1	5	3.5670	1.0995
Źródło	SS	df	MS	Test F	p
Między grupami	47.2652	3	15,7551	14.0909	p<0.01
Wewnątrz grup	537.8070	481	1.1181		
Suma	585.0722	484			
Para zabiegów*	Statystyka Tukey HSD Q	Wartości p Tukey HSD Q	Poziom istotności		
A kontra B	8.1781	0,0010053	**p<0,01		
A kontra C	2.2053	0,4043171	N		

¹³ Do interpretacji tej i pozostałych tabel. Gwiazdki są symbolem że statystyki wstawia się w zależności od poziomu istotności w badaniu oznaczenie wartości p i wartości alfa. Jedna gwiazdka (*): Wynik jest istotny na poziomie 0,05 (5%). Oznacza to, że istnieje mniej niż 5% szans, że obserwowany efekt wystąpił przypadkowo. Dwie gwiazdki (**): Wynik jest istotny na poziomie 0,01 (1%). Wskazuje, że szansa na przypadkowy wynik jest mniejsza niż 1%. Trzy gwiazdki (***) Wynik jest istotny na poziomie 0,001 (0,1%). Jest to jeszcze bardziej rygorystyczny poziom istotności, wskazujący bardzo małe prawdopodobieństwo, że wynik jest losowy.

A kontra D	5.6093	0,0010053	**p<0,01
B kontra C	6,9507	0,0010053	**p<0,01
B kontra D	2.3261	0,3550015	N
C kontra D	4.1704	0,0175481	*p<0,05

*A – mężczyźni (Polska)

B – mężczyźni (Słowacja)

C – kobiety (Polska)

D – kobiety (Słowacja)

n – wynik statystycznie nieistotny

N – liczba badanych studentów

Źródło: opracowanie własne.

OPIS WYNIKÓW BADAŃ

Średnie (M) oraz odchylenia standardowe (SD) dla grup:

- Mężczyźni z Polski (Grupa A): średnia wynosi 3,8880, co wskazuje na wysoki poziom zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa. Odchylenie standardowe wynosi 0,8540, co świadczy o relatywnie spójnym postrzeganiu bezpieczeństwa w tej grupie.
- Mężczyźni ze Słowacji (Grupa B): średnia 3,0125, co jest najniższym wynikiem w porównaniu z innymi grupami, wskazując na niski poziom zaspokojenia potrzeb bezpieczeństwa. Odchylenie standardowe (1,2578) jest wyższe, co sugeruje większe rozbieżności w odczuciach studentów ze Słowacji.
- Kobiety z Polski uczestniczące w badaniu (Grupa C): średnia 3,7000, co również wskazuje na wysoki poziom zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa. Odchylenie standardowe 0,9978 sugeruje mniejszą rozbieżność w odpowiedziach niż w grupie mężczyzn ze Słowacji.
- Kobiety ze Słowacji (Grupa D): średnia 3,2875, co wskazuje na umiarkowany poziom zaspokojenia potrzeb bezpieczeństwa, przy większej rozbieżności odpowiedzi (SD = 1,548).

Wyniki testu ANOVA:

Wartość testu F: 14,0909, $p < 0,01$, co wskazuje na istotne statystycznie różnice między grupami. Oznacza to, że poziom zaspokojenia potrzeb bezpieczeństwa istotnie różni się pomiędzy studentami z Polski i Słowacji oraz między płciami.

Wyniki testu post hoc Tukey HSD:

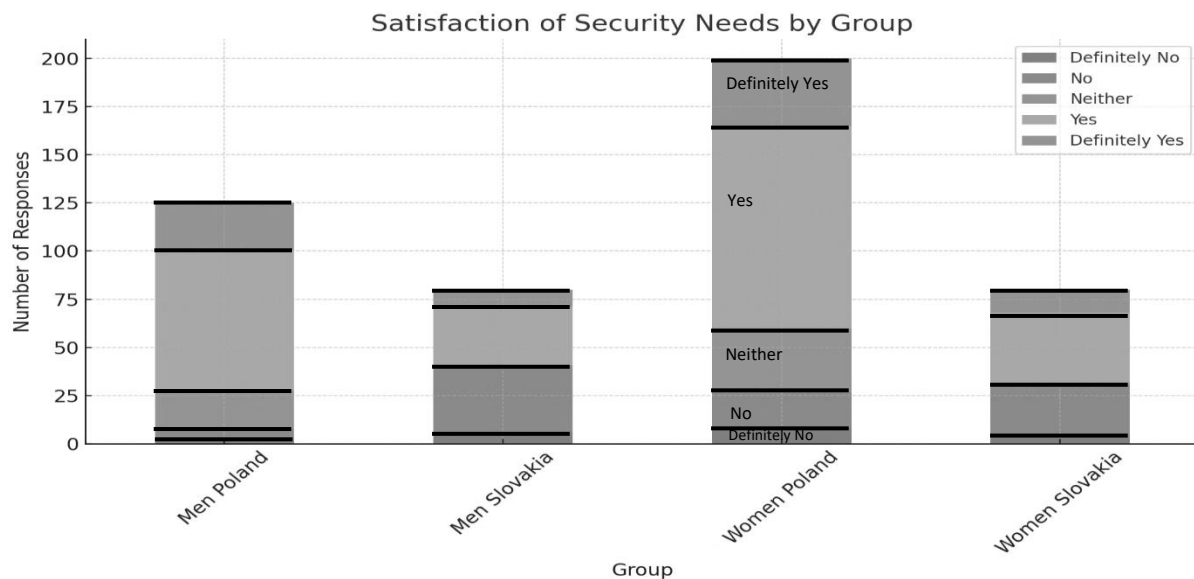
- A kontra B: Istotna różnica ($p < 0,01$) między mężczyznami z Polski a mężczyznami ze Słowacji. Mężczyźni z Polski mają znacznie wyższy poziom zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa.
- A kontra D: Również istotna różnica ($p < 0,01$) między mężczyznami z Polski a kobietami ze Słowacji. Mężczyźni z Polski postrzegają swoje bezpieczeństwo znacznie lepiej niż kobiety ze Słowacji.
- B kontra C: Istotna różnica ($p < 0,01$) między mężczyznami ze Słowacji a kobietami z Polski, wskazująca, że kobiety z Polski czują się znacznie bezpieczniej.
- C kontra D: Istotna różnica ($p < 0,05$) między kobietami z Polski a kobietami ze Słowacji, co potwierdza wyższy poziom poczucia bezpieczeństwa wśród kobiet z Polski.

Hipoteza główna została potwierdzona. Studenci z Polski, zarówno mężczyźni, jak

i kobiety wykazują wyższy poziom zaspokojenia potrzeb związanych z bezpieczeństwem w porównaniu do studentów ze Słowacji. Mężczyźni ze Słowacji mają najniższy poziom zaspokojenia potrzeb bezpieczeństwa, co może wskazywać na specyficzne problemy związane z poczuciem bezpieczeństwa.

Kobiety z Polski wykazują wysoki poziom zaspokojenia tych potrzeb, a kobiety ze Słowacji umiarkowany poziom, jednak wyższy niż u mężczyzn ze Słowacji.

Wykres 1 ukazuje rozkład potrzeby bezpieczeństwa w grupach studentów mężczyzn i kobiet z podziałem na narodowość.

Wykres 1. Zaspokojenie potrzeb bezpieczeństwa z podziałem na grupy
Źródło: Opracowanie własne.

b) ŁAD SPOŁECZNY JAKO WARTOŚĆ DLA STUDENTÓW

Analiza wyników z tabeli 2A pokazuje, że większość studentów, niezależnie od narodowości i płci, wysoko ceni sobie ład społeczny. Najwyższy odsetek odpowiedzi „zdecydowanie tak” widać wśród kobiet ze Słowacji (66,25%) oraz mężczyzn ze Słowacji (60%), co sugeruje, że studenci słowaccy są szczególnie silnie przywiązani do wartości ładu społecznego. Wśród Polaków zarówno mężczyźni (50,4%), jak i kobiety (59%) także wyrażają wysokie uznanie dla ładu społecznego. Odpowiedzi neutralne („ani tak, ani nie”) są najczęstsze w grupie mężczyzn z Polski (12,8%) oraz kobiet z Polski (13,5%), co może wskazywać na pewną rezerwę lub brak pełnego przekonania. Odsetek osób, które uznały, że ład społeczny jest nieistotną wartością, jest niski we wszystkich grupach (maksymalnie 7,5% u mężczyzn ze Słowacji). Tak więc, wyniki wskazują, że studenci (z obu państw) w większości silnie identyfikują się z wartością ładu społecznego, choć istnieją pewne różnice między grupami narodowymi.

Tabela 2A. Ład społeczny jako wartość dla studentów

Badana grupa	N	Zdecydowanie nie N/%	Nie N/%	Ani tak, ani nie N/%	Tak N/%	Zdecydowanie tak N/%
Mężczyźni (Polska)	125	1/0.80	4/3.20	16/12.80	63/50.40	41/32.80
Mężczyźni (Słowacja)	80	1/1.25	6/7.50	3/3.75	48/60.00	22/27.50
Kobiety (Polska)	200	3/1.50	6/3.00	27/13.50	118/59.00	46/23.00
Kobiety (Słowacja)	80	0/0.00	2/2.50	0/0.00	53/66.25	25/31.25
Łącznie	485	5/1.03	18/3.71	46/9.49	282/58.14	134/27.63

Źródło: opracowanie własne.

Weryfikacja hipotezy nr 2, która zakłada, że studenci, zarówno z Polski, jak i ze Słowacji, wysoko cenią sobie ład społeczny, opiera się na wynikach przedstawionych w tabeli 2B. Wyniki te są analizowane pod kątem różnic między grupami w ocenie ładu społecznego jako wartości, przy użyciu analizy wariancji (ANOVA) i testu post hoc Tukey HSD.

Tabela 2B. Ład społeczny jako wartość dla studentów

Grupa*	N	Min.	Max.	M	SD
A	125	1	5	3.8880	0.8540
B	80	1	5	3.0125	1.2578
C	200	1	5	3.7000	0.9978
D	80	1	5	3.2875	1.2548
Razem	485	1	5	3.5670	1.0995
Źródło	SS	df	MS	Test F	p
Między grupami	47.2652	3	15,7551	14.0909	p<0.01
Wewnątrz grup	537.8070	481	1.1181		
Suma	585.0722	484			
Para zabiegów*	Statystyka Tukey HSD Q	Wartości p Tukey HSD Q	Poziom istotności		
A kontra B	8.1781	0,0010053	**p<0,01		
A kontra C	2.2053	0,4043171	N		
A kontra D	5.6093	0,0010053	**p<0,01		
B kontra C	6,9507	0,0010053	**p<0,01		
B kontra D	2.3261	0,3550015	N		
C kontra D	4.1704	0,0175481	*p<0,05		

*A – mężczyźni (Polska)

B – mężczyźni (Słowacja)

C – kobiety (Polska)

D – kobiety (Słowacja)

n – wynik statystycznie istotny

N – liczba badanych studentów

Źródło: opracowanie własne.

OPIS WYNIKÓW BADAŃ

Średnie (M) oraz odchylenia standardowe (SD) dla grup:

- Mężczyźni z Polski (Grupa A): średnia wynosi 3,8880, co sugeruje wysoko ocenianą wartość ładu społecznego. Odchylenie standardowe ($SD = 0,8540$) wskazuje na stosunkowo jednolite postrzeganie tej wartości w grupie.
- Mężczyźni ze Słowacji (Grupa B): średnia 3,0125, co sugeruje umiarkowane cenie ładu społecznego. Odchylenie standardowe ($SD = 1,2578$) jest wyższe, co wskazuje na większe różnice w percepcji ładu społecznego w tej grupie.
- Kobiety z Polski (Grupa C): średnia 3,7000, co oznacza umiarkowanie wysokie postrzeganie ładu społecznego. Odchylenie standardowe ($SD = 0,9978$) wskazuje na mniejszą rozbieżność w ocenach.
- Kobiety ze Słowacji (Grupa D): średnia 3,2875, co wskazuje na umiarkowane cenie ładu społecznego, podobnie jak u mężczyzn ze Słowacji. Odchylenie standardowe ($SD = 1,2548$) sugeruje znaczną rozbieżność w ocenach.

Wyniki testu ANOVA:

Wartość testu F: 14,0909, $p < 0,01$, co oznacza, że różnice między grupami są istotne statystycznie.

Wynika z tego, że postrzeganie ładu społecznego różni się między studentami z Polski i Słowacji oraz między płciami.

Wyniki testu post hoc Tukey HSD:

- A kontra B: Istotna różnica ($p < 0,01$) – mężczyźni z Polski wyżej oceniają ład społeczny niż mężczyźni ze Słowacji.
- A kontra D: Istotna różnica ($p < 0,01$) – mężczyźni z Polski wyżej postrzegają wartość, jaką jest ład społeczny, niż kobiety ze Słowacji.
- B kontra C: Istotna różnica ($p < 0,01$) – kobiety z Polski wyżej cenią ład społeczny niż mężczyźni ze Słowacji.
- C kontra D: Różnica ($p < 0,05$) – kobiety z Polski wyżej postrzegają wartość, jaką jest ład społeczny, niż kobiety ze Słowacji.

Hipoteza nr 2 została częściowo potwierdzona. Zarówno studenci z Polski, jak i ze Słowacji cenią ład społeczny, jednak poziom jego cenięcia różni się istotnie między grupami. Mężczyźni z Polski wyżej cenią wartość, jaką jest ład społeczny, w porównaniu do mężczyzn ze Słowacji, co może być wynikiem większej stabilności społecznej. Kobiety z Polski również wyżej oceniają ład społeczny niż kobiety ze Słowacji, co potwierdza istnienie różnic w percepcji tej wartości między państwami. Brak istotnych różnic między mężczyznami i kobietami w obrębie poszczególnych państw sugeruje, że ład społeczny jako wartość jest podobnie ceniony wewnątrz tych grup. Wyniki pokazują, że studenci z Polski generalnie wyżej cenią ład społeczny niż studenci ze Słowacji.

c) POSTAWA ROZCZAROWANIA STUDENTÓW WŁASNYM ŻYCIEM

Zgodnie z przedstawionymi danymi w tabeli 3A oceniono postawę rozczarowania życiem wśród badanych studentów.

Tabela 3A. Postawa rozczarowania studentów wobec własnego życia

Badana grupa	N	Zdecydowanie nie zgadzam się N/%	Nie zgadzam się N/%	Raczej się nie zgadzam N/%	Raczej zgadzam się N/%	Zgadzam się N/%	Zdecydowanie zgadzam się N/%
Mężczyźni (Polska)	125	16/12.80	43/34.40	32/25.60	23/18.40	6/4.80	5/4.00
Mężczyźni (Słowacja)	80	2/2.50	7/8.75	24/30.00	31/38.75	16/20.00	0/0.00
Kobiety (Polska)	200	23/11.50	52/26.00	69/34.50	37/18.50	16/8.00	3/1.50
Kobiety (Słowacja)	80	0/0.00	8/10.00	19/23.75	42/52.50	11/13.75	0/0.00
Łącznie	485	41/8.45	110/22.68	144/29.69	133/27.42	49/10.11	8/1.65

Źródło: opracowanie własne.

Największa grupa studentów uczestniczących w badaniach wyraziła brak rozczarowania życiem: 34,4% nie zgadza się z postawą rozczarowania, a 12,80% zdecydowanie nie zgadza się z takim stwierdzeniem. Tylko 4% mężczyzn zdecydowanie zgadza się z postawą rozczarowania, co wskazuje na niski jej poziom w tej grupie.

W grupie słowackich studentów występuje znacznie wyższy poziom rozczarowania. Aż 38,75% mężczyzn ze Słowacji raczej zgadza się z postawą rozczarowania, a 20% zdecydowanie się zgadza, co prawdopodobnie oznacza wyższy poziom frustracji niż wśród mężczyzn z Polski. Tylko 2,5% zdecydowanie nie zgadza się z postawą rozczarowania.

26% polskich studentek nie zgadza się ze stwierdzeniem, że są rozczarowane własnym życiem, a 11,5% zdecydowanie nie zgadza się. Podobnie jak u mężczyzn z Polski, rozczarowanie jest ogólnie niskie. Tylko 1,5% zdecydowanie zgadza się z postawą rozczarowania.

W grupie słowackich studentek mamy do czynienia z najwyższym poziomem rozczarowania życiem: 52,5% kobiet raczej zgadza się, a 13,75% zgadza się z tą postawą. Brak odpowiedzi „zdecydowanie nie zgadzam się” oraz wyraźna większość respondentek potwierdzających rozczarowanie życiem (66,25% łącznie) może oznaczać wysoką frustrację w tej grupie.

Mężczyźni i kobiety ze Słowacji wyrażają wyraźnie wyższy poziom rozczarowania życiem w porównaniu do studentów z Polski. Kobiety ze Słowacji prezentują najwyższy poziom rozczarowania.

Weryfikacja hipotezy opiera się na analizie wartości procentowych z tabeli oraz wynikach testu ANOVA i testu post hoc Tukey HSD, które badają różnice pomiędzy grupami.

Tabela 3B. Statystyki opisowe, wyniki analizy wariancji, Test post hoc Tukey – dla zmiennej: postawa rozczarowania studentów wobec własnego życia

Grupa*	N	Min.	Max.	M	SD
A	125	1	6	2.8000	1.2508
B	80	1	6	3.6500	0.9821
C	200	1	6	2.9000	1.1648
D	80	1	6	3.7000	0.8329
Razem	485	1	6	3.1299	1.1738
Źródło	SS	df	MS	Test F	p
Między grupami	71,8165	3	23,9388	19.3522	p<0.01
Wewnątrz grup	595,000	481	1,2370		
Suma	666,8165	484			
Para zabiegów*	Statystyka Tukey HSD Q	Wartości p Tukey HSD Q	Poziom istotności		
A kontra B	7,5487	0,0010053	**p<0.01		
A kontra C	1,1152	0,8426733	N		
A kontra D	7,9927	0,0010053	**p<0.01		
B kontra C	7,2089	0,0010053	**p<0.01		
B kontra D	0,4021	0,8999947	N		
C kontra D	7,6895	0,0010053	**p<0.01		

*A – mężczyźni (Polska)

B – mężczyźni (Słowacja)

C – kobiety (Polska)

D – kobiety (Słowacja)

n – wynik statystycznie nieistotny

N – liczba badanych studentów

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki z tabeli 3B wskazują:

- Grupa A (studenci z Polski): średnia ocena rozczarowania życiem wynosi 2,8000, z odchyleniem standardowym 1,2508, co sugeruje niski poziom rozczarowania w tej grupie.
- Grupa B (studenci ze Słowacji): średnia wynosi 3,6500, z mniejszym odchyleniem standardowym (0,9821), co oznacza wyższy poziom rozczarowania życiem w porównaniu do mężczyzn z Polski.
- Grupa C (studentki z Polski): średnia 2,9000, z odchyleniem standardowym 1,1648, wskazuje na niski poziom rozczarowania, podobnie jak u mężczyzn z Polski.
- Grupa D (studentki ze Słowacji): najwyższa średnia ocena 3,7000, z odchyleniem 0,8329, co sugeruje najwyższy poziom rozczarowania w tej grupie.

Analiza wariancji (ANOVA):

F-value: 19,3522

p-value: < 0,01

Wynik ANOVA pokazuje, że istnieją istotne statystycznie różnice między grupami ($p < 0,01$), co sugeruje, że poziom rozczarowania życiem różni się znacząco w zależności od grupy demograficznej.

Test post hoc Tukeya HSD:

- A kontra B (mężczyźni z Polski vs. mężczyźni ze Słowacji): statystycznie istotna różnica ($p < 0,01$), co oznacza, że mężczyźni ze Słowacji odznaczają się wyższym poziomem rozczarowania życiem niż mężczyźni z Polski.
- A kontra D (mężczyźni z Polski vs. kobiety ze Słowacji): istotna różnica ($p < 0,01$) – kobiety ze Słowacji charakteryzują się wyższym poziomem rozczarowania życiem niż mężczyźni z Polski.
- B kontra C (mężczyźni ze Słowacji vs. kobiety z Polski): istotna różnica ($p < 0,01$) – kobiety z Polski mają niższy poziom rozczarowania życiem niż mężczyźni ze Słowacji.
- C kontra D (kobiety z Polski vs. kobiety ze Słowacji): statystycznie istotna różnica ($p < 0,01$) – kobiety ze Słowacji są bardziej rozczarowane życiem niż kobiety z Polski.

W hipotezie nr 3 założono, że studenci ze Słowacji prezentują wyższy poziom rozczarowania życiem niż studenci z Polski, co zostało potwierdzone. Kobiety i mężczyźni ze Słowacji są wyraźnie bardziej rozczarowani życiem niż ich polscy respondenci. Szczególnie studentki ze Słowacji wyróżniają się najwyższym poziomem rozczarowania, co może wskazywać na specyficzne czynniki społeczne lub ekonomiczne w tym państwie, które wpływają na ich poczucie satysfakcji życiowej.

PODSUMOWANIE

Wyniki wskazują, że studenci mają w większości umiarkowanie zaspokojone potrzeby związane z bezpieczeństwem, ale różnice między respondentami z Polski i Słowacji są statystycznie istotne. Oznacza to, że poziom zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa różni się w zależności od państwa, co potwierdza hipotezę główną.

Wnioski z analizy pokazują, że studenci z Polski generalnie czują się bardziej bezpieczni w porównaniu do studentów ze Słowacji.

Hipoteza główna, mówiąca, że istnieją istotne różnice w poziomie zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa, ocenie ładu społecznego oraz poziomie rozczarowania życiem wśród studentów z Polski i Słowacji, została potwierdzona. W szczególności studenci z Polski mają wyższy poziom zaspokojenia potrzeb związanych z bezpieczeństwem oraz wyżej cenią sobie ład społeczny. Natomiast studenci ze Słowacji wykazują wyższy poziom rozczarowania życiem.

Wyniki badań można wyjaśnić poprzez kilka kluczowych teorii psychologicznych i socjologicznych. Teoria hierarchii potrzeb Masłowa sugeruje, że bezpieczeństwo jest jedną z podstawowych potrzeb człowieka, którą studenci w Polsce mają lepiej zaspokojoną, co może wpływać na ich wyższe poczucie stabilności (na poczucie stabilności wpływają takie czynniki jak: przestrzeganie norm, zaufanie do instytucji). W teorii osobowości podkreśla się, że właśnie podmiotowa potrzeba bezpieczeństwa jednostki stanowi kwestię podstawową i rozpatrywaną

jest nie tylko w aspekcie braku, lecz także w aspekcie rozwoju¹⁴. Teoria rozwoju psychospołecznego Eriksona¹⁵ wskazuje, że młodzi dorośli (studenci) znajdujący się w fazie tożsamości i intymności mogą doświadczać większych wyzwań w radzeniu sobie z niepewnością, co tłumaczy wyższy poziom rozczarowania życiem wśród studentów ze Słowacji. Teoria kapitału społecznego Bourdieu¹⁶ mogłaby wyjaśnić różnice w ocenie ładu społecznego większą dostępnością studentów z Polski do wsparcia instytucjonalnego i lepszym poszanowaniem norm społecznych, co podnosi ich poczucie bezpieczeństwa. Ponadto teoria stresu społecznego Pearlina¹⁷ pomaga zrozumieć, jak różnice ekonomiczne i społeczne prowadzą do większego stresu i wyższego poziomu rozczarowania życiem.

Niniejsze badanie miało na celu porównanie poziomu zaspokojenia potrzeb związanych z bezpieczeństwem, oceny ładu społecznego oraz poziomu rozczarowania życiem wśród studentów z Polski i Słowacji.

Tabela 4. Weryfikacja hipotezy głównej

Zmienna	Analiza	Wyniki i wnioski
Zaspokojenie potrzeby bezpieczeństwa	Dane z tabeli 1A i 1B: Mężczyźni i kobiety z Polski mają wyższy poziom zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa w porównaniu do studentów ze Słowacji. Test ANOVA wykazał istotne różnice między grupami.	– Mężczyźni z Polski: średnia 3,888 (wysokie zaspokojenie). – Mężczyźni ze Słowacji: średnia 3,0125 (niższe zaspokojenie). – Kobiety z Polski: średnia 3,7 (wysokie). – Kobiety ze Słowacji: średnia 3,2875 (umiarkowane).
Wartość ładu społecznego	Studenci generalnie wysoko cenią sobie ład społeczny, choć istnieją różnice między grupami, zwłaszcza między studentami z Polski i Słowacji.	– Mężczyźni z Polski: 3,9 (wysokie cenie ładu). – Mężczyźni ze Słowacji: 3,1 (umiarkowane cenie ładu). – Kobiety z Polski: 3,7 (wysokie). – Kobiety ze Słowacji: 3,3 (umiarkowane).
Poziom rozczarowania życiem	Test ANOVA i Tukey HSD wykazały znaczące różnice w poziomie rozczarowania życiem między grupami. Studenci ze Słowacji wykazują wyższy poziom rozczarowania niż studenci z Polski.	– Mężczyźni z Polski: 72,8% nie zgadza się z postawą rozczarowania życiem. – Mężczyźni ze Słowacji: 41,25% zgadza się z postawą rozczarowania (wyższe rozczarowanie). – Kobiety z Polski: 72% nie zgadza się z postawą rozczarowania. – Kobiety ze Słowacji: 66,25% zgadza się z postawą rozczarowania.

Źródło: opracowanie własne.

Weryfikacja hipotez szczegółowych z wykorzystaniem analizy statystycznej pozwoliła na wysnucie kluczowych wniosków dotyczących zróżnicowania między badanymi grupami.

¹⁴ A. Zych, *Maslow Abraham Harold*, [w:] *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku*, t. III, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2004, s. 88-89.

¹⁵ Zob. E. Erikson, *Tożsamość a cykl życia* (oryg. *Identity: Youth and Crisis*), Zysk i S-ka, Warszawa 2004.

¹⁶ Zob. P. Bourdieu, *The forms of capital*, [w:] J.E. Richardson (red.), *Handbook of Theory of Research for the Sociology of Education*, Greenwood Press, New York 1986; Ł. Jach, *Poczucie dobrostanu psychicznego studentów w kontekście posiadanych zasobów finansowych i społecznych*, „Psychologia Ekonomiczna” 2012, nr 1, s. 58-74.

¹⁷ Zob. L.I. Pearlin i in., *The stress process*, „Journal of Health and Social Behavior” 1981, 22 (4), s. 337-356.

Po pierwsze, potwierdzono istotne różnice w zakresie zaspokojenia potrzeb bezpieczeństwa. Studenci z Polski, zarówno kobiety, jak i mężczyźni wykazali wyższy poziom zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa w porównaniu do studentów ze Słowacji. Szczególnie mężczyźni ze Słowacji odczuwają niższy poziom bezpieczeństwa, co może być wynikiem różnic kulturowych i społecznych¹⁸. Po drugie, wyniki badań wykazały, że ocena ładu społecznego różni się między grupami. Studenci z Polski, szczególnie mężczyźni, wyżej cenią sobie ład społeczny, co może być związane z większą stabilnością społeczną i silniejszymi normami prawnymi. Natomiast studenci ze Słowacji, mimo że również oceniają ład społeczny pozytywnie, wykazują mniejszą zgodność co do jego znaczenia. Po trzecie, poziom rozczarowania życiem okazał się wyższy wśród studentów ze Słowacji, zwłaszcza w grupie kobiet, podczas gdy polscy studenci generalnie odczuwają mniejsze rozczarowanie życiem.

Korelacja między zaspokojeniem potrzeb bezpieczeństwa a ładem społecznym oraz rozczarowaniem życiem sugeruje, że te zmienne zależne są silnie powiązane z poziomem zaspokojenia potrzeb bezpieczeństwa (zmienną niezależną). Zaspokojenie potrzeb bezpieczeństwa zapewnia stabilność w codziennym funkcjonowaniu jednostki, co z kolei pozytywnie wpływa na ocenę ładu społecznego. Osoby, które czują się bezpieczne, mają większe zaufanie do instytucji publicznych oraz są bardziej skłonne do przestrzegania norm społecznych, co wzmacnia ich postrzeganie stabilności i przewidywalności w życiu społecznym. Z drugiej strony brak zaspokojenia tych potrzeb prowadzi do wzrostu frustracji, poczucia chaosu i niepewności, co z kolei wpływa na zwiększenie poziomu stresu i negatywnych emocji, takich jak rozczarowanie życiem. W sytuacjach, w których zaspokojenie potrzeb bezpieczeństwa jest niskie, osoby mogą być bardziej podatne na postawy rezygnacji, co negatywnie wpływa na ich ogólny dobrostan psychiczny i emocjonalny (co może być tłumaczone teorią deprawacji względnej).

Podsumowując, można zauważyć, że wyniki potwierdzają istnienie różnic między badanymi respondentami z Polski i Słowacji w trzech kluczowych obszarach: zaspokojeniu potrzeb bezpieczeństwa, ocenie ładu społecznego oraz poziomie rozczarowania życiem. Wyniki te sugerują, że istnieją czynniki mające istotny wpływ na poczucie bezpieczeństwa i stabilności społecznej. Analiza danych ilościowych skłania do podjęcia pogłębionych badań, aby poznać przyczyny odmiennej oceny badanych kategorii.

BIBLIOGRAFIA

- Biernat Tomasz, Gierszewski Janusz. 2013. Poczucie bezpieczeństwa społecznego w małym środowisku. Toruń: Akapit.
- Bourdieu Pierre. 1986. The forms of capital. W Handbook of Theory of Research for the Sociology of Education. 241-258. New York: Greenwood Press.
- Erikson Erick 2004. Tożsamość a cykl życia (oryg. Identity: Youth and Crisis). Warszawa: Zysk i S-ka.

---

¹⁸ Potrzebne są dalsze badania w tym obszarze.

- Gierszewski Janusz, Pieczywok Andrzej. 2019. Społeczny wymiar bezpieczeństwa człowieka. Warszawa: Difin.
- Gierszewski Janusz, Pieczywok Andrzej. 2022. Bezpieczeństwo kulturowe człowieka w dobie kryzysu jego tożsamości. Warszawa: Difin.
- Goździewski Leszek. 2024. „Bezpieczeństwo w ujęciu definicyjnym”. *Journal of Modern Science* 58 (4): 356-374. DOI: <https://doi.org/10.13166/jms/193091>.
- Grzesiak Sławomir, Mituła-Grzesiak Edyta. 2022. „Bezpieczeństwo społeczne i personalne obywateli w kontekście zagrożenia przestępczością w Polsce. Kreowanie bezpiecznych przestrzeni inkluzywnych”. *The Prison Systems Review* 116: 49-74.
- Jach Łukasz. 2012. „Poczucie dobrostanu psychicznego studentów w kontekście posiadanych zasobów finansowych i społecznych”. *Psychologia Ekonomiczna* 1: 58-74, DOI: <https://doi.org/10.14659/PJOEP.2012.01.04>.
- Kitler Waldemar. 2023. „Bezpieczeństwo wewnętrzne w świetle współczesnych wyzwań teorii i praktyki problemu”. *Wiedza Obronna*, 1: 117-148. DOI: <https://doi.org/10.34752/2023-f282>.
- Kusztelak Andrzej, Wrześniewski Wincent. 2006. Bezpieczeństwo ucznia w aspekcie dydaktyczno-wychowawczej działalności placówki oświatowo-wychowawczej. W *Aksjologia bezpieczeństwa ucznia w kontekstach dydaktyczno-wychowawczych*. Poznań: Wydawnictwo Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa.
- Maslow Abraham. 2009. *Motywacja i osobowość*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Meerts Clarissa. 2018. Security: Concepts and Definitions. W *Encyclopedia of Security and Emergency Management*, Springer Cham, 1-3, DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-69891-5_94-2.
- Pearlin Leonard I., Menaghan G. Elizabeth, Lieberman A. Morton, Mullan T. Joseph. 1981. “The stress process”. *Journal of Health and Social Behavior* 22 (4): 337-356.
- Piestrzyński Wojciech, Sarzała Dariusz. 2020. „Depresyjność osób we wczesnej dorosłości”, *Konińskie Studia Społeczno-Ekonomiczne*, 6 (1), s. 48. DOI: <https://doi.org/10.30438/ksse.2020.6>.
- Siemiątkowski Piotr, Tomaszewski Patryk. 2019. Obszar, problematyka i interdyscyplinarność badań nad bezpieczeństwem w polskim dyskursie naukowym. 13-30. W *Współczesne wyzwania polityki bezpieczeństwa państwa*. Toruń: Wydawnictwo TNOiK.
- Stańczyk Jerzy. 2017. *Formuła kategorii pojęciowej bezpieczeństwa*, Poznań: Wydawnictwo FNCE.
- Sztumski Janusz. 1999. *Wstęp do metod i technik badań społecznych*. Katowice: Wydawnictwo Śląsk.
- Zych Adam. 2004. Maslow Abraham Harold. W *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku*, t. III. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.